

GLÄDJEUTNÄMNINGARNA
AV **UNIVERSITETEN**

TIMBRO

NORA KARLSSON
AUG 2022

OM FÖRFATTAREN

Nora Karlsson har studerat nationalekonomi och statsvetenskap vid Uppsala Universitet. Hon är tidigare praktikant på Timbro och numera junior fellow. Hon sitter även i Centerstudenters förbundsstyrelse.

SAMMANFATTNING

Socialdemokraterna har under de senaste två decennierna utsett sex högskolor till universitet. Samtliga har kritiserats för bristande kvalitet men varit belägna i socialdemokratiskt styrda kommuner. Genom sitt agerande har Socialdemokraterna devalverat universitetsstatusen på lärosäten och urvattnat högskolornas roll i det högre lärandet. Glädjeutnämningarna är ett svek mot studenterna, och försämrar Sveriges möjligheter att vara en ledande kunskapsnation.

- Vi har granskat Sveriges universitet utifrån tre prestigefyllda internationella rankingar och kan konstatera att ingen av Socialdemokraternas glädjeutnämnda universitet håller måttet.
- En oberoende kommission borde granska de nuvarande lärosätena för att avgöra vilka som bör ha kvar sin universitetsstatus. Granskningen ska utgå från kvaliteten på utbildningen och forskningen.
- Vi föreslår ett mer dualistiskt system för högre lärosäten med en tydligare uppdelning mellan universitet och högskolor. Universiteten bör ha tydligare fokus på forskning och forskningsbaserad undervisning medan högskolor bör ha tydligare arbetsmarknadsanknytning och koppling till det lokala näringslivet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	5
VAD INNEBÄR DET ATT ETT LÄROSÄTE ÄR ETT UNIVERSITET?	6
HUR UTSES UNIVERSITETEN I SVERIGE?	7
SOCIALDEMOKRATERNAS UTNÄMNINGAR.....	8
NYA KRAV FÖR UNIVERSITET	10
OM RANKNINGARNA OCH DESS METOD	11
SLUTSATSER UTIFRÅN RANKNINGEN OCH POLICYFÖRSLAG	13
REFERENSER	15

INLEDNING

Det sägs att kunskap är nyckeln till framgång, men kunskap gör även människan fri. Kunskap är grunden för att människor ska kunna göra klassresor och följa sina drömmar oavsett socioekonomisk bakgrund eller ursprung. Kunskap genererar därtill välstånd och innovation i samhället som kommer alla till gagn. Kunskap måste emellertid förvaltas och utvecklas genom utbildning och forskning. Universiteten är därför bland Sveriges viktigaste institutioner.

I Sverige urholkas dessvärre den kvalitetsstämpel som universitetsstämpeln bör vara. Socialdemokraterna har i stället för att värna den akademiska friheten och kvaliteten på utbildningen använt universitetsbenämningen som politiskt verktyg. Samtidigt har de bortsett från högskolornas funktion och den nytta de kan generera i samhället. Socialdemokratiskt ledda regeringar har sedan 1999 utsett sex högskolor till universitet. Gemensamt för dessa universitetsutnämningar är att högskolorna har kritiserats för bristande kvalitet – och att de ligger i socialdemokratiskt styrda kommuner.

I den första omgången, trippelutnämningen 1999, gavs högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro universitetsstatus av regeringen Persson. Detta trots att dåvarande Högskoleverket inte ansåg att Örebro och Växjö höll tillräcklig kvalitet. Vid nästa omgång av utnämningar 2005 fick

Sundsvalls högskola och högskolan i Östersund bli Mittuniversitet. Att experterna sade nej var inget som då heller satte stopp för planerna. År 2018 utnämnde regeringen Löfven Malmö högskola till universitet, trots att den vid Universitetskanslersämbetets granskningar hade fått sämst betyg av alla lärosäten. Slutligen utsågs Mälardalens högskola till universitet år 2020, trots att lärosätet nyligen hade förlorat ett tvistemål angående undermålig utbildningskvalitet.

Vi har granskat svenska universitets placeringar i de tre mest prestigefyllda internationella rankingarna: Quacquarelli Symonds (QS), The Times Higher Education (THE) och Academic Ranking of World Universities (ARWU). Socialdemokraternas universitet håller inte måttet. Det är inte bara ett hån av universitetens kunskapsideal utan även ett svek mot de studenter som förväntat sig och drömt om en kvalitativ utbildning.

Denna rapport undersöker de krav som ställs för utnämningar av universitetsstatus samt hur utnämningmakten har använts av socialdemokratiskt ledda regeringar. Därtill granskas kvaliteten på svenska universitet utifrån olika internationella rankingar. Avslutningsvis diskuteras vilka politiska reformer som krävs för att höja kvaliteten på svenska universitet.

VAD INNEBÄR DET ATT ETT LÄROSÄTE ÄR ETT UNIVERSITET?

I dag har Sverige 18 universitet, varav 16 är statliga, och 12 statliga högskolor. De statliga universiteten är självständiga myndigheter. I Sverige saknas en tydlig uppdelning mellan högskolor och universitet vad gäller syfte och uppgift, men en sak som dock särskiljer universitet från högskolor är att de förra har tillstånd att utfärda generella examina på forskarutbildningsnivå. Högskolor kan dock få tillstånd att utfärda examina för forskning inom vissa områden efter godkännande från Universitetskanslersämbetet.¹

I andra länder finns mer dualistiska system där man tydligare skiljer på universitetens och högskolornas uppgifter och syften. I ett sådant system kan man koncentrera olika kompetenser, fördela arbetsuppgifter mellan lärosäten och skapa större nytta för studenterna.

Finland har exempelvis 13 universitet men hela 22 yrkeshögskolor. Universitetens syfte är att bedriva forskning och forskningsbaserad utbildning medan högskolorna ska ge yrkesoriente-

rad utbildning och enbart bedriva viss tillämpad forskning. Högskolorna ska även ha tydligare lokalförankring och arbetslivsanknytning. I Finland har hittills inga yrkeshögskolor omvandlats till universitet.

Ett annat exempel på ett mer dualistiskt system är Danmark. Där har man slagit ihop och minskat antalet universitet och samtidigt satsat mer på den yrkesinriktade dimensionen av utbildning på högskolor. De medel som ges till högskolorna möjliggör inte heller forskning i den grad som skulle krävas för forskning på internationell akademisk nivå – det vill säga universitetsforskning.² Man har helt enkelt gett universitetet och högskolorna olika upplägg. Bägge är viktiga, men fyller olika funktioner.

Även om Sverige saknar en sådan tydlig uppdelning, har regelverket för högre lärosäten och universitetsutnämningar varierat över åren.

¹ studera.nu

² UKÄ (2021) "Kvalitetskriterier för benämningen universitet – ett regeringsuppdrag"

HUR UTSES UNIVERSITETEN I SVERIGE?

Före år 1997 var de kriterier som gällde för att ett lärosäte skulle vara ett universitet att det skulle vara statligt, bedriva forskning vid minst tre fakulteter och ha rätt att utfärda doktorsexamen. Mot bakgrund av dåvarande Höskoleverkets, föregångaren till Universitetskanslersämbetet, utredning "Kriterier för benämningen universitet" drogs en debatt igång i mitten av 1990-talet om vilka kriterier som skulle gälla för universitetsstatus.

Denna diskussion utkristalliserades i den forskningsproposition som regeringen Persson lade fram år 1997, där de nya universitetskriterierna fastslogs. I Höskoleverkets utredning föreslogs att högskolor "som bedriver forskning och utbildning inom flera olika vetenskapsområden" skulle få benämnas universitet. Den fastslog även att bedömningar skulle göras från fall till fall, men att det vägledande skulle vara vilken bredd studenter möter i sin studiemiljö. Utifrån dessa förslag beslutade riksdagen, med grund i regeringens proposition, att statliga lärosäten skulle få benämnas som universitet om de:

- har en grundutbildning och forskning som är väletablerad och av god vetenskaplig kvalitet,

- har en tillräcklig omfattning av grundutbildningen och utbildning inom ett antal ämnesområden,
- har en tillräcklig omfattning av forskningsverksamheten och forskningen inom ett antal ämnesområden,
- har goda infrastrukturella förutsättningar (bibliotek m.m.) för att bedriva grundutbildning och forskning som har goda internationella kontakter inom grundutbildning och forskning, och
- uppfyller kraven för att självständigt inrätta professurer och att utfärda doktorsexamen.

I samband med att riksdagen antog regeringens forskningsproposition och de kriterier som skulle gälla för universitetsbenämningen beslutade regeringen också att högskolor själva skulle ansöka om universitetsstatus. I samband med att ansökan skickades in skulle även en prövning göras av Höskoleverket. Regeringen betonade att besluten även skulle ta hänsyn till den rådande ministerns/regeringens egna forskningspolitiska och statsfinansiella prioriteringar.³ Därmed tonades den akademiska excellensen ner ytterligare.

3 UKÄ (2021) "Kvalitetskriterier för benämningen universitet – ett regeringsuppdrag"

SOCIALDEMOKRATERNAS UTNÄMNINGAR

De nya riktlinjerna ledde till att tre högskolor fick bli universitet 1999: Örebro, Karlstad och Växjö. Inför att ansökningarna skulle godkännas riktade Högskoleverket kritik mot utbildningskvaliteten på två av dessa: Örebro och Växjö högskolor ansågs inte vara tillräckligt bra för att få benämnas som universitet. I Högskoleverkets granskning 1998 konstaterades bland annat att högskolan i Växjö forskarutbildningsprogram var outvecklat och att Örebro högskola hade en låg examensfrekvens på magisterutbildningarna samt en låg andel disputerade lärare.⁴ Därför var Karlstad först ut med att få godkännande, men strax därefter fick även Örebro och Växjö universitetsstatus. Dåvarande statsminister Göran Persson bortsåg helt enkelt från den undermåliga utbildningskvaliteten.

I stället var det något annat som drev fram besluten. Det kan noteras att i samtliga tre kommuner som fick sina högskolor utsedda till universitet fanns ett socialdemokratiskt styre. Detta mönster skulle komma att bli återkommande.⁵

Några år efter att högskolan i Örebro blev universitet utsågs dåvarande statsminister Göran Persson dessutom till hedersdoktor i medicin. Det är uppseendeväckande av flera orsaker. Hedersdoktor blir en person oftast som resultat av att vederbörande bidragit till det specifika vetenskapliga fältet eller på annat sätt bidragit till fakulteten. Göran Persson var visserligen alumna vid högskolan i Örebro men hade själv studerat sociologi och statsvetenskap, utan att få ut examen. Dessa fält är långt ifrån det medicinska och därmed saknade han specifik kompetens inom området. Än mer iögonfallande är faktum att det vid tiden för Perssons utnämning inte fanns en medicinsk fakultet på skolan. Flertalet professorer vid den nya universitet riktade stark kritik mot Perssons hedersdoktors utnämning. Likväl fick Persson vid en högtidlig ceremoni i Örebro konserthus

sätta på sig sin doktorshatt och avsluta kvällen med en stor bankett på Örebro musikhögskola.⁶

Socialdemokraternas glädjeutnämningar slutade inte där. Efter trippelutnämningen 1999 var högskolorna i Sundsvall och Östersund näst på tur. Dessa hade tidigare slagits ihop och bildat Mitthögskolan som år 2005 omvandlades till Mittuniversitet. Vägen till denna utnämning var något snårigare än de tidigare. Redan efter regeländringarna 1997 hade Sundsvall och Östersund skickat in en ansökan om att bli universitet. Ansökan nekades dock av Högskoleverket. Två år senare gjorde lärosätena en ny ansökan om universitetsstatus. Denna gång fick de rätt att bedriva forskarutbildningar och examinera doktorer inom naturvetenskap. Bedömningen var dock fortsatt att andra vetenskapsområden, särskilt humanioran, var undermålig. Det blev tredje gången gillt, även om kvaliteten på humanioran fortfarande underkändes. Även denna gång struntade Persson i Högskoleverkets beslut och plötsligt fanns ännu ett universitet i Sverige.⁷

År 2009 tog Alliansregeringen bort rätten för högskolor att själva ansöka om universitetsstatus. Ett av skälen var att den inte ansåg att det gynnade högskolorna att ensidigt sträva mot att bli universitet. Samtidigt kvarstod regeringens möjlighet att utse universitet, eftersom man ansåg att de resursmässiga och strategiska prioriteringarna bör ligga på politisk nivå.⁸

Efter att Socialdemokraterna återtog makten 2014 fortsatte glädjeutnämningarna av svenska universitet. År 2018 utsåg Stefan Löfvens regering Malmö högskola till universitet. Fyra år tidigare hade Universitetskanslersämbetet gett Malmö högskola sämst betyg av samtliga lärosäten vars utbildningar de granskade. Av de sju utbildningar vid Malmö högskola som UKÄ utvärderade fick sex omdömet ”bristande kvalitet”. Under åren 2011–2014 fick hela 39 procent av de utbildningar

4 Högskoleverket (1998) "Högskola i dynamisk utveckling - fyra högskolors förutsättningar att bli universitet"

5 Expressen (2020-12-16), Patrik Kronqvist "Universitet ska inte vara en present till S-politiker"

6 Expressen (2005-02-05), Ingvar Hedlund, "Professorns attack mot Perssons utnämning: Pinsamt!"

7 Mittuniversitetet (2022-05-14), "Historik"

8 UKÄ (2021) "Kvalitetskriterier för benämningen universitet - ett regeringsuppdrag"

på Malmö högskola som UKÄ kvalitetsgranskade samma omdöme. Om ett lärosätes utbildning får betyget ”bristande kvalitet” ska lärosätet inom ett år redovisa hur bristerna ska åtgärdas. Malmö högskola valde i stället att stänga ner en betydande andel av de utbildningar som blivit kritiserade.⁹

Föga förvånande styrs även Malmö av Socialdemokrater. Henrik Fritzon (S), regionstyrelsen ordförande, sade på en presskonferens i samband med utnämmandet att ”Det här blir kronan på verket i Malmös utveckling från industristad till kunskapsstad”. Fyra dagar efter utnämningen beslutade Region Skåne att hjälpa staten finansiera den sameuropeiska forskningsanläggningen ESS i Lund.¹⁰

Den senaste högskolan att bli utnämnd till universitet är Mälardalen. Universitet har campus i både Västerås och Eskilstuna. Bägge dessa kommuner, liksom region Södermanland och region Västmanland, leds av Socialdemokraterna. Regeringen Löfven utnämnde Mälardalens högskola till universitet 2020. Utnämningen kritiserades, med all rätt. Högskolan hade nämligen under många år fått kritik för bristande kvalitet på utbildningarna. Under sommaren 2016 hade den förlorat

ett tvistemål mot en amerikansk utbytesstudent som stämt högskolan för undermålig kvalitet på utbildningen. Mälardalens högskola tvingades återbetala drygt 170 000 kronor till studenten. Bakgrunden till tvistemålet var den kritik Universitetskanslersämbetet hade riktat mot högskolan på flertalet områden.¹¹

Kritiken mot UKÄ fortsatte även efter domen. Senast 2019, ett år innan högskolan fick universitetsbenämningen, underkändes lärosätets kvalitetssäkringsarbete. I en rapport skriver UKÄ bland annat att ”Bedömargruppen anser dock att lärosätet inte säkerställer ett nära samband mellan forskning och utbildning” och ”I nuläget säkerställs inte att lärarnas kompetens motsvarar utbildningsverksamhetens behov”.¹² Även denna utnämning följde samma mönster som de tidigare. Högskolor som fått svidande kritik för undermålig utbildningskvalitet får ändå en universitetsstämpel. Den röda tråden är Socialdemokraterna. De senaste 25 åren är det bara S-regeringar som har ägnat sig åt glädjeutnämningar, och bara i socialdemokratiskt styrda kommuner och regioner.

9 Expressen (2017-11-18), Anna Dahlberg, "Varför fördummar S Sveriges universitet?"

10 Sydsvenskan (2016-12-11), Ingvarsson & Magnusson, "Det hemliga maktspellet om ESS: Skåne skänkte miljard - fick nytt universitet"

11 SVT (2017-04-06), Christoffer Söderman, "Mälardalens högskola tvingas betala missnöjd student"

12 UKÄ (2019) "Granskning av kvalitetssäkringsarbetet vid Mälardalens högskola"

NYA KRAV FÖR UNIVERSITET

Socialdemokraterna verkar inte ha någon probleminsikt gällande devalveringen av kunskapsidealet på universiteten. I regeringens forskningsproposition för 2021–2024 fastslås att ”Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation”.¹³ Att regeringen själv inte premierar forskning och kunskap på universiteten verkar inte vara en källa till oro. Utöver att utse undermåliga högskolor till universitet som inte har kompetenserna eller resurserna för att bredda sin verksamhet, skapar regeringen incitamentsstrukturer som premierar kvantitet över kvalitet. I stället för att uppmantra högskolor att bli bra inom ett visst fält eller fungera bra tillsammans med det lokala näringslivet, uppmantras de att bredda sig och söka universitetsstatus. Regeringen har även nedprioriterat forskningsanslag till universiteten till förmån för högskolorna. Detta trots att universiteten har betydligt fler professorer, sakkunniggranskade publikationer och fler studenter som erhåller doktorexamen.¹⁴ Detta agerande har varken gynnat högskolor eller universitet. Motiveringen bakom är ofta kopplad till en jämlikhetstanke om att fler personer ska kunna studera vid universitet. Exempelvis vill Socialdemokraterna att alla gymnasieutbildningar ska vara högskoleförberedande och att samtliga universitet aktivt ska uppmantra

studiesvaga elever att gå vidare till högre utbildning.¹⁵

Desto mer oroad över utvecklingen är regeringens egen tillsynsmyndighet. Universitetskanslersämbetet presenterade i december 2021 sin rapport med förslag på nya kvalitetskriterier för benämningen universitet. Syftet med kvalitetskriterierna är att tydliggöra att kvalitet i utbildning och forskning är en viktig aspekt i utnämningen av universitet. Därtill rekommenderar UKÄ att dess granskning av utbildnings- och forskningskvalitet på lärosäten bör ligga till grund för kriterierna för benämning av universitet. Även om UKÄ inte skriver det uttryckligen, kan detta tolkas som direkt kritik mot utnämningen av Mälardalens högskola. UKÄ poängterar också att det är olyckligt att högskolor tidigare främst har fokuserat på att bredda sin verksamhet utifrån tidigare riktlinjer för universitetsbenämningar. Rapporten föreslår följande kvalitetskriterier när regeringen ska utse en högskola till universitet:

Lärosätena ska:

- framgångsrikt ha inrättat forskarutbildning och förvaltning av examenstillstånd vid dessa, och
- ha hög kvalitet i utbildning, forskning och samverkan.¹⁶

13 Regeringens proposition 2020/21:60 (2020) "Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige"

14 Ellegren och Hansson, "Universiteten snuvade på forskningssatsning"

15 Socialdemokraterna (2021), "Underlagsrapport från partiets arbetsgrupp för fördelningspolitik för jämlikhet och rättvisa"

16 UKÄ (2021) "Kvalitetskriterier för benämningen universitet – ett regeringsuppdrag"

OM RANKNINGARNA OCH DESS METOD

I vår granskning av de svenska universitetens kvalitet används internationella rankningar från tre världsledande organisationer. Nedan beskrivs kortfattat den metod de använder och vilka variabler de tar hänsyn till i sin rankning.

THE TIMES HIGHER EDUCATION (THE)

The Times Higher Education (THE) är en av världens största och högst värderade universitetsrankningar. Den rankar över 1 600 universitet världen över. Rankningen utgår från fem variabler: utbildningen, forskningen, citeringar, internationell integration och näringslivsfinansiering. Inom dessa variabler finns olika indikatorer och totalt granskas 13 indikatorer för varje skola. De variabler som väger tyngst är utbildningen, forskningen och citeringar som vardera står för 30 procent av rankingen.

De indikatorer som vägs in i bedömningen av utbildningsvariabeln är universitetets rykte, personalstyrkan i förhållande till antalet elever, antalet doktorander i förhållande till antalet elever, antalet doktorandutbildningar i förhållande till grundutbildningar, antalet doktorsutnämningar i förhållande till storleken på den akademiska personalen samt universitetens inkomst. Dessa ska sammanvägt spegla vilken kvalitet på utbildningen som studenter möter vid universiteten. Vad gäller forskningsvariabeln undersöker THE vilket rykte universitetets forskning har bland andra forskare, produktivitet i termer av publicerade forskningsartiklar samt vilken inkomst lärosätet har från forskningen. Tyngst väger indikatorn som visar vilket rykte forskningen har nationellt och internationellt, eftersom finansiering för forskningen kan variera beroende på nationell policy. Däremot är finansieringen av forskning viktig för att den ska hålla hög kvalitet, samtidigt som den ger en indikation på universitetens kompetens inom området eftersom forskning i hög grad är konkurrensutsatt.

Det genomsnittliga antalet gånger universitetens forskning citeras i andra forskares publikationer är en annan viktig indikator som THE undersöker. Den visar vilken global påverkan universiteten har på kunskap och idéutveckling inom olika fält. THE granskar även graden av internationell integration genom att undersöka andelen internationella studenter och lärare samt internationella samarbeten. Detta är viktiga indikatorer eftersom kunskapsspridning och konkurrens bland universitet är globala. Slutligen granskas universitetens finansiering från näringslivet, som ska vara en kvalitetsindikator och visa betalningsviljan för den forskning och kunskap som finns på universiteten.

THE:s data är hämtad från institutionerna själva samt diverse årliga enkäter från elever och forskare. De lärosäten som publicerar för få akademiska texter, som saknar grundutbildningar eller som enbart har publikationer inom ett fåtal ämnen utesluts ur rankingarna.¹⁷

ACADEMIC RANKING OF WORLD UNIVERSITIES (ARWU)

Sedan 2009 publiceras Academic ranking of the World (ARWU) av den fristående konsultfirman ShanghaiRanking. ARWU rankar årligen 2 000 universitet och publicerar en lista över de 1 000 bästa. Det är en av världens högst ansedda rankingar av universitet.

Redan före granskningen måste universiteten uppfylla något av dessa kvalitetskrav: ha en nobelpristagare, ha en Fields-medaljör (ett högaktat pris inom matematik), ha en högt citerad forskare, publicera artiklar inom naturvetenskap eller ha en betydande mängd artiklar som är indexerade av "Science index-expanded" (SCIE) eller "Social Science Citation Index" (SSCI).

ARWU rankar skolorna utifrån fyra huvudsakliga variabler: Utbildningens kvalitet, fakultetens kvalitet, forsknings-output och prestation per

¹⁷ THE (2020), "THE World University Rankings 2021: methodology"

capita. I ARWU är de variabler som väger tyngst fakultetens kvalitet samt forskningens output.¹⁸

QUACQUARELLI SYMONDS RANKING (QS)

QS-rankningen är en av världens främsta universitetsrankningar som varit aktiv sedan 2004. Likt de andra rankingarna baseras utvärderingen på olika variabler: akademiskt rykte, arbetsgivarrykte, antalet lärare i förhållande till antalet elever, citeringar per fakultet samt andelen internationella lärare och elever. I QS:s ranking är det akademiskt rykte som väger tyngst och utgör

40 procent av rankingen. Betygsättningen baseras på QS:s egna "Academic Survey" som samlar 130 000 individuella svar från experter inom högre utbildning.

De andra två tunga variablerna som vardera utgör 20 procent av underlaget är antalet lärare i förhållande till antalet elever samt antalet citeringar per fakultet. Dessa ska indikera utbildningskvaliteten och forskningskvaliteten. Under 2021 granskade QS 96 miljoner citeringar från 14,7 miljoner artiklar.¹⁹

Tabell 1. Sammanställning av rankingarna

	ARWU 2015-2021	THE 2015-2022	QS 2019-2022	Medelvärde rankingarna
MITTUNIVERSITETET				
MALMÖ				
MÄLARDALEN				
KARLSTAD		901		901
LINNÉ	851			851
ÖREBRO	751	390		570
HANDELS	450			450
LULEÅ	379			379
UMEÅ	408	326		367
LINKÖPING	336	363		350
CHALMERS	322	252		287
SLU	279	293		286
KTH	251	185	100	179
GÖTEBORG	154	203		179
STOCKHOLM	75	150		113
LUND	140	101	95	112
UPPSALA	66	99	120	95
KAROLINSKA	44	37		41

18 ARWU, "ShanghaiRanking's Academic Ranking of World Universities Methodology 2021"

19 QS (2022), "QS World University Rankings – Methodology"

SAMMANFATTNING AV RANKNINGARNA

Gemensamt för alla tre rankingar är att ett stort fokus ligger på utbildningen och forskningen som bedrivs på lärosätet. Dessa rankingar tar alltså hänsyn både till kvaliteten som den enskilde studenten möter och till den kunskapsspridning och förkovring som är en viktig del institutionens kärna. Kraven påminner om UKÄ:s förslag på nya kvalitetskrav för utnämningen av universitet i Sverige. Frågan är dock om de nuvarande svenska universiteten lever upp till dessa.

METOD FÖR ATT SAMMANSTÄLLA RANKNINGARNA

Nedan redovisas en översikt över de svenska universiteten utifrån de tre olika världsledande rankingarna. Vi har valt att granska universitetens rankingar eftersom de ger en helhetsbild över de faktorer som påverkar ett universitets kvalitet samt en internationell jämförelse.

Jämförelserna har genomförts genom att undersöka rankingarna för de år som finns tillgängliga för respektive organisation, vilket för ARWU är åren 2015–2021, för THE 2015–2022 och för QS 2019–2022. Medelvärdet av rankingarna per år har tagits fram för varje skola,

vilket är det som redovisas i tabellen. I kolumnen längst till höger redovisas även de respektive skolornas genomsnittliga ranking utifrån en sammanvägning av de tre olika systemen. I denna kolumn har rankingen avrundats till närmaste heltal.

Ibland redovisar rankingarna skolornas placering i intervall. I de fallen har medianen använts för att sammanställa ett medelvärde.

Många av de nya universiteten som utsetts av Socialdemokraterna finns inte med i rankingarna. Det indikerar att de inte har levt upp till kraven för rankingarna eller att de hamnat så pass lågt att de inte ens redovisas.

Tabellen är färgmarkerad utifrån ett gränsvärde som baseras på den sammanvägda rankingen. En grön markering innebär att skolan rankar väl, en gul innebär att lärosätet ligger på gränsen och en röd markering innebär att skolan inte lever upp till gränsvärdet.

En genomsnittlig placering under plats 300 i rankingarna har satts som ett gränsvärde. En placering under plats 300 innebär att universiteten rankas bland de bästa 30 procenten av universiteterna i de internationella rankingarna.

SLUTSATSER UTIFRÅN RANKNINGEN OCH POLICYFÖRSLAG

Ingen av de högskolor Socialdemokraterna har utnämnt till universitet sedan 1999 klarar gränsvärdet. De har också återkommande fått kritik från UKÄ för bristande kvalitet. Att de inte håller måttet är talande. Det är tydligt att undermålig kvalitet har accepterats för att Socialdemokraterna ska kunna använda högre lärosäten som en bricka i ett politiskt spel, eller andra motiv som inte har med akademisk kunskap att göra. Vare sig det varit kohandel med politiker i Skåne eller utbyte av fina titlar i Örebro är det tveksamma motiveringar. Socialdemokraterna har på så vis devalverat universitetsstatusen. Det är ett svek mot såväl studenter som mot det kunskapsideal och kunskapsarv som bör finnas på universitet.

Att vi behöver höja kvaliteten på universiteten i Sverige är uppenbart. Att vara ett universitet ska vara en kvalitetsstämpel som motsvaras av innehållet. Det är bra att UKÄ föreslår skärpningar av kvalitetskraven för nya utnämningar. Dessa krav bör dock inte enbart gälla potentiella nya universitet. Även dagens universitet bör få skärpta kvalitetskrav att leva upp till för att få fortsätta kalla sig universitet.

Sverige har alla förutsättningar att ha flera världsledande universitet och utgångspunkten är att fokus bör ligga på kvalitet, både vad gäller utbildning och forskning.

Vår rankning ger en fingervisning om vilka lärosäten som borde ha högskolestatus snarare än universitetsstatus. Mälardalen, Malmö, Mittuniversitetet, Örebro, Linné, Karlstad och Handels borde att döma av sina placeringar i internationella rankningar förlora sin universitetsstatus. Även i Luleå, Umeå och Linköpings fall är det tveksamt om lärosätena bör få fortsätta kalla sig universitet. Vad gäller Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Chalmers, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) och Karolinska Institutet, uppfyller visserligen lärosätena kravet på akademisk excellens, men det är tveksamt om de har den bredd man skulle kunna kräva av ett lärosäte som benämner sig universitet. Att KTH fortfarande har ordet högskola

i sitt namn, trots att lärosätet formellt är ett universitet, visar också på att riktig status kommer av kvalitativt innehåll och inte titel.

Det finns många potentiella reformer som skulle behöva genomföras, inte minst vad gäller incitamentsstrukturen för universiteten. En bra start vore att minska mängden universitet och i nästa steg fokusera på att reformera dem. Sverige bör fokusera på kvalitet över kvantitet och inse att det inte finns ett egenvärde i att ha många universitet.

Detta skulle möjliggöra ett mer dualistiskt system med en tydligare uppdelning mellan högskolor och universitet. Då skulle de två huvudsakliga uppgifterna för högre lärosäten, utbildning och forskning, i högre utsträckning kunna separeras där universiteten har större fokus på forskning och högskolor ett större fokus på utbildning. Högskolor skulle kunna satsa mer på att specialisera sig i stället för att konsekvent bredda sin verksamhet i strävan efter universitetsstatus, trots bristfälliga resurser och otillräcklig kompetens. De skulle även kunna ha tydligare förankring i den lokala arbetsmarknaden och näringslivet. Det vore positivt för kompetensförsörjningen i samhället och för den enskilde studenten.

Universitetens roll är en annan. De ska inte fungera som en arbetsmarknads- eller socialpolitisk åtgärd, utan ha ett bredare uppdrag att producera världsledande forskning och förvalta samt utveckla kunskap med akademisk frihet. Universiteten ska ha fler fakulteter med elitutbildningar och spetskompetens inom olika forskningsfält. Deras utbildningar bör även ha tätare koppling till forskningen än högskolornas. Regeringen bör även premiera forskningsmedel till universiteten snarare än högskolorna. Då kan vi få världsledande forskning och locka internationella forskare. En sådan uppdelning skulle gynna båda typerna av lärosäten och deras studenter.

För att möjliggöra detta bör en oberoende kommission tillsättas. Kommissionen bör på ett transparent och professionellt sätt granska

Sveriges befintliga universitet utifrån tydliga kvalitetskrav för att avgöra vilka lärosäten som bör ha kvar benämningen. Fokus bör vara på utbildnings- och forskningskvaliteten. Vår sammanställning av rankningarna ger en fingervisning om vilka skolor som bör vara universitet, men utgör inte en komplett bild.

Uppenbart är att Socialdemokraternas godtyckliga universitetsutnämningar måste upphöra.

På så sätt kan svenska universitet uppfylla sin potential som världsledande universitet och högskolor kan fylla sin funktion att utbilda studenter och tillgodose behov på arbetsmarknaden. Det skulle vara en vinst både för utvecklingen av kunskap och för studenterna.

REFERENSER

- Dahlberg, Anna, 2017-11-18. "Varför fördummar S Sveriges universitet?". Expressen. Tillgänglig på <https://www.expressen.se/ledare/anna-dahlberg/varfor-fordummar-s-sveriges-universitet/>
- Ellegran, Hans & Hansson, K. Göran. 2021-05-25. "Universitet snuvade på forskningssatsning". Svd. Tillgänglig på: <https://www.svd.se/a/Ep6RxK/universitet-snuvade-pa-forskningssatsning>
- Hedlund, Ingvar, 2005-02-05. "Professorns attack mot Perssons utnämning: Pinsamt!". Expressen. Tillgänglig på <https://www.expressen.se/nyheter/professorns-attack-mot-perssons-utnamning-pinsamt/>
- Högskoleverket, "Högskola i dynamisk utveckling – fyra högskolors förutsättningar att bli universitet", Högskoleverkets rapportserie 1998:11 R, publicerad april 1998, tillgänglig på <https://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e2ab2/1487841915053/9811R.pdf>
- Kronqvist, Patrik, 2020-12-16. "Universitet ska inte vara en present till S-politiker". Expressen. Tillgänglig på <https://www.expressen.se/ledare/patrik-kronqvist/universitet-ska-inte-vara-en-present-till-s-politiker/>
- Magnusson, Erik & Ivarsson, Dan, 2016-12-11. "Det hemliga maktspelet om ESS: Skåne skänkte miljard – fick nytt universitet". Sydsvenskan. Tillgänglig på <https://www.sydsvenskan.se/2016-12-11/det-hemliga-maktspelet-om-ess-skane-skankte-miljard--fick-nytt-universitet>
- Mittuniversitetet, 2022-05-16. "Historik", tillgänglig på <https://www.miun.se/mot-mittuniversitetet/universitetet/historik/>
- O, Craig, 2022-05. "QS World University Rankings – Methodology". QS. Tillgänglig på <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings/methodology>
- Regeringens proposition 2020/21:60, 2020-12-17. "Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige". Tillgänglig på <https://www.regeringen.se/4af915/contentassets/da8732af87a14b689658dadcfb2d3777/forskning-frihet-framtid--kunskap-och-innovation-for-sverige.pdf>
- ShanghaiRanking, "ShanghaiRanking's Academic Ranking of World Universities Methodology 2021". Tillgänglig på <https://www.shanghairanking.com/methodology/arwu/2021>
- Studera.nu, "Universitet eller högskola?", uppdaterad 2022-03-10, tillgänglig på <https://www.studera.nu/livet-som-student/sa-funkar-hogskolestudier/universitet-eller-hogskola/>
- Söderman, Christoffer, 2017-04-06. "Mälardalens högskola tvingas betala missnöjd student". SVT. Tillgänglig på <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/malardalens-hogskola-tvingas-betala-student-for-underkand-utbildning>
- The World University Rankings, 2020-08-24. "THE World University Rankings 2021: methodology". Tillgänglig på <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/world-university-rankings-2021-methodology>
- UKÄ, "Granskning av kvalitetssäkringsarbetet vid Mälardalens högskola", Reg nr 411-00488-17, publicerad 2019-03-19, tillgänglig på <https://www.uka.se/download/18.3ca5f45a16995597411391/1553075624075/larosatesgranskning-2019-03-19-malardalens-hogskola.pdf>
- UKÄ, "Kvalitetskriterier för benämningen universitet – ett regeringsuppdrag", Rapport 2021:39, publicerad 2021, tillgänglig på <https://www.uka.se/download/18.7f9f8ad717f20bb00bec58/1645707408087/Kvalitetskriterier%20of%C3%B6r%20ben%C3%A4mningen%20universitet%20oregnr%200412-00204-21.pdf>

Fria marknader
Personlig frihet
Öppna samhällen

TIMBRO